Aamadu

Hampaate

Bah

Ko gorko donɗo hakkilantaagal, wiɗtiyaŋke, winndiyaŋke.

Ko e hitaande 1971, Aamadu Hampaate fellitani golle mum e jokkude e njilluuji makko e nder aduna. Wonnoo golle mum ɓurɗe teeŋtude ko ɗe o waɗdunoo e fedde wi'eteende Yuneskoo e wonde makko tergal e winndiyaŋkooɓe huuɓtindinɓe, ngam waylooji ɓennuɗi e nder Afrik. Goomu golloowo mbo o tawtertenoo golle mum no haaniri ni, kaŋko e sehel makko Buubu Hamma, foɗde duuɓi sappo e joyi haa nde ñawu liɓi mo no feewi, o tampataa fof dey, omo winnda kadi binndanɗe makko ina njogii njuɓɓudi wolla njeñcudi. Fuɗɗude binndanɗe juɓɓuɗe e njeenaaje e sowde gannde e tiitooɗe keewɗe wonande kitaale sakket e nguurndam Aamadu Hampaate Bah gasirɗe e hoddirooji Alla, Aamadu Hampaate Bah fadaani haa e gasirɗe nguurndam makko, ngam wiɗtude e winndude. O fuɗɗii ko gila omo yahree e duuɓi capanɗe tati, o fuɗɗii yaltinde binndanɗe. Omo renndina hakkille makko e geɗe finaa tawaa, ko wayno tinndi e cifti gila ko o suka, gila ndeen o heɓii njogitaari kaanndi e junngo makko, ngam siftinde e fillanaade leñol makko pulol e rokkirde nguurndam njaajɗam e tawaangal neesu Fulɓe Afrik e nder jeereende. Ko

ina ɓura duuɓi capanɗe nayi, binndanɗe makko e kelanɗe mum fof haɗtaa ina janngee, omo adda tinndi e cifti e waylooji gondaaɗi e ko ɓuri heewde heen ko kaŋko wiɗtani hoore mum, janngini hoore mum, omo joginoo ñeeñal e yiɗde humpitaade e wiɗtude yoga e geɗe e aadaaji leñol mum, omo yuɓɓinatnoo jime jeewte e nder rajooji e ayawooji habrirde (telewisiyoŋ) yeewtude e binndanɗe makko ɗee. Aamadu Hampaate Bah haŋkadi wonii neɗɗo ganndaaɗo, kadi o noddaama e dente keewɗe. Eɗen mbaawi wi'de ko o waliw kaawniiɗo cuɓaaɗo e nder renndo Afrik.

E nder ɗee ɗoon geɗe renndo teddini mo e kaan ngonka darnde makko teeŋtinaa, yonta oo rokki mo foɗde, ɓe mbaɗi mo neɗɗo coftuɗo koolaaɗo ɓe ɓeydani mo balle teeŋtuɗe (ganndo)

Mbaadi ndi o teeŋtinaani e nokke goɗɗe, e ko adii fof eɓe njoginoo foɗde waawde rokkude mo ɓenninde nelal wolla miijo e fannu e nder ngal ɗoon geɗal moƴƴal e keɗki e nder daartol kala no waawi siforaade e humpito, so ko binndol wolla haala e kala tonngoode e binndanɗe ɗe Aamadu Hampaate Bah yiɗi.

Ko ndeen kadi o suɓii ngam hollirde ngonka Afrik, teeŋti noon e Fulɓe e jokkondirde aadaaji e pine e diinaaji lolluɗi, ko wayno Keretiyen e Islaam. Golle ngootaagu baɗɗe gila e kitaale 1971 njotondiri e njuɓɓudi kam e peewal binndanɗe, hono mum ina luggiɗnoo e neesu makko e pinal makko e nder ngonkaaji baylotooɗi.

E hitaande 1970, Hampaate Bah jaɓi jokkondiral mum e porofoseer Dewis to suudu saaktirdu kabaruuji Farayse huuɓtindinndu. E hitaande 1971 to Niseer, o tawtoraa wondude e Renee subeer e yuɓɓinde mago (filmu) ko faati e pulaagu to ɓe ngoni kala e njuɓɓudi luggiri e nder tawaangal maɓɓe luggal.

E nder ndeen hitaande wootere o tawtoraama to Pari heblo e nokku keeriiɗo jannginoowo ko faati e geɗe aadee yuɓɓinnoo ngoon heblo ko gorko bi’eteeɗo Jermani Deterlin, ngonka aadee e nder Afrik ɓaleejo.

O fuɗɗorii wiɗto ngoo ko yuɓɓo wanngiriin, kadi o yuɓɓinii jaŋde e ko faati e Fulɓe jaawanɓe e oon laamɗo bi'etenooɗo Kuuku Monson e nder duɗal Donaaɗi Ñaamey. E hitaande rewnde heen ndee, o tawtawtondiri binndanɗe e waɗde geɗe goɗɗe kam e defte e ko faati e ngonka e nguurndam Afriknaajo kam e diinaaji maɓɓe. Hono noon o ɓamtiri foɗde e neesu Afrik to Pari. To Kodduwaar jaaynde aadiyaŋkeere enɗam yaltinii winndannde e ɓeen tawtoranooɓe jonnde waɗnde Bamako. "Mbele Alla ina yiɗi keefeero?" E hitaande 1973, caggal lebbi keewɗi e golle kiisɗe, o yaltinii tiitooɗe keewɗe ina tawee heen, ɗatngal ko hoddiro Alla, nguurndam wanngiriin, caggal mum deftere ndee yalti, Aamadu Hampaate Bah timmini aadi mum.

Hono ndiin mbaylaandi e kaliifaandi Afrik e njiimaandi mum, haa hare huuɓtindinnde woni geer moññjiyaal, ndeen deftere ina sifanoo en ngonka tiiɗka e oon yonta e kalifaandi caɗtundi e aadaaji haa yottii njiimaandi tuubakiri e waylude aadaaji haa yottii hoddiro ñiiɓngo e ngootaagu. Ɗatngal gooŋɗundal kaanngal nguurndam wanngiriin waɗtaa e juuɗe gooto haa

wontoyi poolgu taccinngu oon harbiyaŋke kaɓtotonooɗo njiimaandi woɗeeɓe.

Haa e ñalawma nde o welsindii deentinooje wileeɓe yomnotonooɓe waasde saakuuji ɓaleeji baɗɗi ceede, sabu ko yi’etenoo e ceede ɗee koo heddotaako e hakkille mum, haa ɗe ngontani mo Alla tokosel, ɗeen battane ngarti e makko, ɗuum waɗi haa o gasni, kadi ɗum siftini mo ko ɓenni ko haani wolla ko foti waɗeede e daartol ɓennungol, terɗe fedde Fulɓe ndee no joɗɗiniraa nii, ɓeen toppitii tan ko pinal wonnoo mawɗo maɓɓe ko Alfaa Ibiraahiima Sow, yiɗɓe no leñol Fulɓe ardi e daartol mum ɓee, ɓe njaarnaa e hitaande 1975, sabu ɓe njaltinii leppi ɗiɗi, tolno 4 e tolno5 tawi ko wiɗtooji yimɓe heewɓe ndenndinaa mooftaa e suudu deftirdu Afrik ɓaleejo.

Fedde wootere janngooɓe Farayse ɓeen e suudu saaktirdu kabaruuji Farayse ngondi. Ngoo ɗoon wiɗto teeŋtiniranoo tonngoode yaltinnde nguurndam makko e ngonka makko waɗi ɗum ko bi’eteeɗo Jak Sewiriyee kuuɓnuɗo kabaruuji e

ngonkaaji ɓaleeɓe e nder Afrik. Huuɓtindinde hare ngam ndeenka neɗɗaagal e nanalla.

Nder lefol gadanol e jokkondiral makko e bi'eteeɗo Gulud Moteraa, Hampaate haalii e cukaagu makko, o ñeemtini tawaangal mum e nanalla. E nder lefol ɗimmol ngol Meris Konndee naamnii mo e deftere makko wi'eteende Koɗaagu Hoddiro Wanngiriin.

E nder hitaande 1976 wiɗto reggondirngo binndanɗe kese Afriknaaje, yaltini ñemmbo Fulɓe e ngonka mum'en e nder cifti Bojel Tokosel, lisaa yi'i juulɗo gooto, ɗuum winndanoo ko e dental baɗanoongal Ñaamee e yeeso terɗe jokkondirɗe e Islaam.

Aamadu HamPaate Bah ina woyanoo ɗee terɗe daañaa e nder haalaaji caggal juulɓe, hollirde ko juulɓe tan ngoodi, anndude lisaa, hono ɓiɗɗo Alla e hono ɗeen geɗe ko Keretiyeen en.

Bojel Tokosel ina simtana en daartol wojere tokosere wonnoonde e faggaade hooraagu, caggal wontoyde ɗum neɗɗo, kono ko kiiɗal e podooje e belaaɗe makko mawɗe.

Ɗeen binndanɗe ɗiɗi mba'noo e makko kono neldal fa'de e fedde wi'eteende Uneskoo wonande Afrik, ɗee kuule wolla heɗto omo rokka heen sifto heeriingo wonande mecce, hollitde heen yuɓɓo timmungo e binndanɗe tiiɗɗe teeŋtuɗe e HamPaate Bah.

Hono noon, haŋkadi defte Aamadu HamPaate Bah ina mbayloo e baŋŋeeji goɗɗi ina ciimta daartol Fulɓe. Ɗe ngoni keblorɗe jaŋde e finaa tawaa mum'en. Hono noon kadi hono Kuumeen e Kaydara, Fooyre Hoodere Mawnde wolla Bojel Tokosel, ko ina artira tawaangal Fulɓe e diina Islaam, ɗeen keɓe ngonani ko fannu keeriiɗo e wiɗtooji e daarti keeriiɗi, ngam fillo Fulɓe moftanaaɗi neɗɗaŋke, sabu waawde miijcaade e majji, ɗi naatondirii e gannde annduɓe jogiiɓe humpito luggo ko faati e nguurndam, ɗi njibinii geɗe keewɗe e aduna.

Fannu goɗɗo, HamPaate Bah ina yaltinana en binndanɗe kollirooje diinaaji, hono noon diinaaji ɗii ɓamtii e jokkondire wondude e tawaangal diinaaji tawaaɗi e Afrik kañum e jiiɓduuji ɗi kaanaani.

Heen sahaaji baɗaate ɗe kaanaani ina mbaɗee hakkunde jotondire diina tawaaɗo e nder Islaam, e yonta Fulɓe tawaaɓe e nder Maasina.

Daartol dowlungol cabobinngol ɓamtaare leñol Fulɓe hono Islaam e ɗowngo oon gorko cujjuɗo juulɗuɗo, hono Seeku Aamadu jaltirnooɗo no jaambaar puɗɗuɗo hare jihaaɗi, hono noon ko Islaam wonnoo tiitoonde. Koɗaangu Hoddiro Wanngiriin sabobini luural laamanteeri Oropnaaɓe e jokkondiral e Keretiyeen en wondude e pine Afrik e nder Islaam. Nji'ki e janngingol ceerno Bookaar yaltini werto, holloyngo miijo luggo woɗɗungo, waɗde jikke wolla fittaandu e Alla e yiɗde gondiiɗo mum e yurmaade mo. Iisaa yi'ii juulɗo gooto kollitɗo saɗeende mum, kaaldigal hakkunde diinaaji e sellinde ndeenka yi'annde HamPaate Bah.

Binnduɗo oo hollii wonde luural wolla ceeral mawngal alaa hakkunde diinaaji ɗii, noon kadi woodi tan ko Alla gooto. E ñoƴƴude yi'annde wolla kumpital geɗe keewɗe ɗe Aamadu

HamPaate Bah, kadi goɗɗum ina haani ko diinaaji fof kollirta ji'anɗe mum'en e foɗɗeeji e nder geɗe gadane limtaaɗe ɗee.

Daawal tataɓal e binndanɗe yi'annde makko, o winndii binndanɗe pawondirɗe haa wa'i no deftere keewal e pamɗal defte.
Amkullel to o yalti e to o tawetenoo e jokkondire ɗe o waddanoo.
Ɗii duuɓi jeegom ndillinii no haaniri binndanɗe makko teskaaɗe ɗe Aamadu HamPaate Bah e fuɗɗude wiɗtude binndanɗe kollitii tiiɗallaaji teeŋtuɗi.

Won baŋŋe e geɗe jokkondire e nder dente jaltinɗe teskuya kaanɗo, sahaa nde wiɗto HamPaate Bah «Woppude wolla dartinde?» Eto baŋŋe jaltingol binndanɗe juɓɓuɗe tawa kadi ko kaanɗe, gollande ɗemngal kaanngal e waɗtorde heen ko ɓuri haande hono noon haa joofi. Nder keɓe binndanɗe makko fof kaani tan ko ñaawde ngonka binndanɗe ɗee, aadaaji e diinaaji. HamPaate Bah ina rewindanoo en aduna wolla weeyo

haawniingo, o jaɓaani jiiɓduuji gondaaɗi, ɗi kaanaani ngam wonde gorko harbiyaŋke.

E nder lebbi dewɗi heen ɗii, caggal tawtoreede dental dow. «Daartol e tawaangal fillo Afriknaajo.» To Ñaamee HamPaate Bah yahii Abija ɗo o jaɓi jokkondiral juutngal ɓamtinoongal ko bi'eteeɗo Been Sumaworoo e Duudu Gey to Ayaawo habrirde lwariyeen. Omo haala daartol makko ɓennungol e cukaagu makko, duuɓi cappanɗe, daartol R D A peeñal goomu Mali. Seedanfaagu hollitngu neɗɗaagal e foɗde wolla geɗal haa ñande mbaawten anndude Hampaate Bah.

Jokkondire makko e oon yonta yaajnaama no feewi. Ngal ɗoon jokkondiral ngal ɓamtorii kadi ko e jokkondiral makko e jaaynde lwuwaar wi'eteende Enɗam Subaka. Caggal ndee ɗoon yeewtere, o yahi Mali e nder balɗe ɗe o waɗi toon ɗee, o heblii waɗde fedde heeriinde ngam reende finaa tawaa Afriknaajo ɗo Sewaare.

Ngam seerndude geɗe hono kopporeeje, ngoon eɓɓo ngo meeɗaa yi'de ñalngu. Teskuya teeŋtuɗo heɓaa ko e

hitaande1977, heddanii Aamadu HamPaate Bah ko mooɓondiral mawngal ngal 21 Suweŋ ɗo Hamdallaay, ɗo ujunnaaje sappo neɗɗo (10,000) njanngatnoo Ɓur'aana eɓe ñaagoroo yaafuya mawɗo e tawtoreede hooreejo leydi Mali ina wi'ee Muusaa Tarawore, mbo heen sahaaji HamPaate wonnoo kaaldiiɗo wolla mbi'en cirlidiijo. Ngal ɗoon dental yuɓɓinoongal ko Aamadu. Wonnoo wi'aa ko Mali woni sabaabu waasde kawral e nanondiral garnongal hakkunde leyƴi Fulɓe ɓaleeɓe e kuntanaaɓe e saanga ndaartugol Alhajji Umaar Taal.

HamPaate Bah felliti yaafnaade mawɓe dental ngal, so ina haani. Foɗde hitaande wootere, o waɗi njilluuji keewɗi e Mali, ngam yi'dude e hoohooɓe galleeji Siiseenaaɓe, Taalɓe e Kuntanaaɓe, ɓeen rokkuɓe ɗum ɗaɓɓaande makko, ngam waɗde dental, foɗde duuɓi keewɗi waɗii nokke ɗo dente e mooɓondiral woni aniwerseer hono Hampaate Bah yahi haa haaytoyi yahde Makka, ngam añde tampere mawnde.

Laawol gootol ɓeydii e oon ɗoon fannu mbo o waɗnoo, Aamadu HamPaate Bah yontii wonde mo neɗɗo jokkoowo

enɗam wolla denndinoowo luure. Wonde mo gorko diisnondirteeɗo, kaaldeteeɗo e hollirde, wolla hollitde waasde faamondirde e kaaldigal e nder finaa tawaa e nder diinaaji.

E nder kitaale dewɗe heen ɗee, o yaltini geɗe wolla defte jokkondiral dentinngal to Pari, to Abija wolla nokke goɗɗe rewde oon fannu fa'de e yi'annde Aamadu HamPaate Bah. Caggal nde o gasni waɗde ɗeen geɗe e dow "Cagataagal gorko Pullo hono no finaa tawaa Pullo.» Wonde dental jaŋde Fulɓe ina tiiɗi e mum fa'de e oon porofoseer bi'etenooɗo Piyeer Faransis Lakkuruma, o jaɓi jokkondirde e Ibiraahiima Baaba Kaake, ngam waɗde yeewtere ngaandi e hettere leydi heeriinde, dow Ayaawo habrirde Pari huuɓtindinngo, (woni Rajo Farayse Enternasonaal) kadi o yaltini wiɗto heso hono deftere kaydara ɓamtude kadi wiɗto makko ngoɗngol e wonde winndiyaŋke.

Caggal ngoon wiɗto fa'de e hitaande 1968 HamPaate Bah yuɓɓini wiɗto heso, eɓɓo ngoo jaɓiraango caggal gah wa'de no winndiyaŋkooɓe Afrik, o welsindaaki ndimaagu mum e finaa tawaa mum, kaanduɗo e winndiyaŋke goɗɗo, dañde

winndannde ngoon wiɗto alaano winndannde, kono ko daartol gooɗngol ɓamtude, daawe kaanɗe baɗaaɗe kollirooje ko haani heddaade no haaniri tawa mbaylotaako so tawii ko e nder daartol, omo waawi suɓtaade mbaadi mbelndi ɗum, hono no woniri nanalla wolla e haala, yimde wolla winndude ko e ngoon tolno tawetee gollal fuɗɗude HamPaate Bah e tawaangal arde waɗde mago haa woni neɗɗaŋke daartoowo wolla wonde winndiyaŋke.

Omo renndina, omo ɓamtoo, omo faccira kono o rokkataa binndanɗe newiiɗe waylitde e binndi. Noon ne kadi, omo yuɓɓintina wolla omo faggoo rewde e geɗe nanalla fa'de e pinal winndude, ngam yaltinoyde ɗum janngo e feññinde binndi hakkunde ko nanaa e ko woodaa. Haŋkadi facciro wonani mo fannu keeriiɗo e neɗɗaŋke, ko wonaa njooɗndam e sara so janngaama heɗtaama ɗee jime goonga e eewnaango ɗanngal fa'de to leyɗe kaawniiɗe Kaydara.

Tinndi tinndinɗi tinndanaaɗi..... wonoyat ko gooŋɗi?

Hono ndamkoñ pijoowoñ e lewlewal lewru.

Jamma tinndi am ko daartol belngol, so jammaaji dabbunde njottiima e njuuteendi majji e waktu leelɗo ɗoon ɗo belaaɗe ngaccitaa, cifti am ko tinndi belɗi heɗtaade, wonande moomooɓe bokkule e njaaɓdi ɗaatndi, ko daartol gooŋɗungol gudditoowol hakkillaaji. Hono noon ngonmi neɗɗo ittuɗo, nafɗo, nafoowo, yirlaade e ruttitaade nder ngol ciimtol fa'de to Farayse Kaydara HamPaate Bah rokkii janngooɓe winndannde yuumtunde jogiinde njuɓɓudi kelmeendi alɗunde natal e dillere jime Afrik. E hitaande 1979 HamPaate Bah suɓaa tergal e goomu yimɓe jannguɓe to Pari e saanga nde o yalti e Ayaawo habrirde Farayse wi'eteengo TF1, Natal dilloowal juɓɓinaangal to jaagorgal kuuɓtindinngal yaltinde nate dillooje, bi'eteeɗo Ludekwic Segaar e dow nate saharaa kaaɓniiɗe ɗo wi'etee Tesaalit, o yaltini ɗoon nate kaalooje tawi ko daande Aamadu HamPaate nanetee heen ɗoon e nder jamaanu jooɗɗo mbo Fulɓe Afrik e tawaangal ɗum meeɗaa bettude.

Omo wuuri no haaniri e mbaawka Joomiraaɗo. O ɓooyii e yonta makko. En tawii heen annamma Fulɓe e batte maɓɓe ko ina tolnoo e kitaale ujunnaaje jeeɗiɗi (7,000). "Njiɗ mi wi'de

ndee ɗoo waasde anndondirde ɓuri weeɓde wonande makko. O meeɗaa betteede, o meeɗaa yooɗeede, sabu o wuuri ko e mbaadi njooɗndam." Nder njuuteendi ayaawooji dillooji gonduɗi e semmbe e mbaadi nate. HamPaate, o wonti ciimtoowo kaaloowo haala Fulɓe e nder daartol maɓɓe, dasi leydi ko wayno caanaaba e fillaade daartol Kuumeen.

Nder ɗee nate, ko finaa tawaa Fulɓe Afrik yi'etee e daartol ayaawo. Hono noon ko sawta daande Aamadu HamPaate goɗɗo ina ɓamtoo. Nder njuuteendi ɗee kitaale Aamadu HamPaate Bah fecci ngonka mum e nokke teeŋti noon e Pari e Abija. To Pari noon sahaa fof omo tawdee e ELEEN HEKMAAN oon mbo nganndu ɗaa ɓe ngollidii ɓe mbinndii ko heewi. Omo toppitinoo baŋŋe e galle maɓɓe, sukaaɓe haa e taaniraaɓe wonnooɓe to Pari ngam jokkude jaŋɗeele maɓɓe. Omo ƴeewtooɓe e hakkillantaagal e deeyre, ɗeen golle sabu naamnal alaa fijirde alanaaɓe e waasde waɗde hay dara.

HamPaate Bah ko jinnaaɗo deentiiɗo kadi moƴƴo jeewtidiiɗo kono ko kiranoowo jaŋde. To baŋŋe sukaaɓe too omo

tinndanaɓe tinndi e daarti juɓɓuɗi to ɓurɓe mawnude too omo tinndanaɓe no nguurndam aduna haɓtortee e fannuuji kala e gollude.

Omo teskoo wa'i gooto e maɓɓe kala ngam ñaawde e anndude yiɗde moni e maɓɓe kala, hol e maɓɓe jogorɗo rontude jikku makko gartoowo mo, jikkaade jikku makko e reende ganndal ngal o jogiingal.

To Abija baaba ina ɓeyda lugginde ganndal makko to duɗe dowrowe. Aamadu HamPaate Bah ina janngina toon ko faati e geɗe Fulɓe e finaa tawaa maɓɓe e dow ceerno Bookaar e dow islaam e fedde tokosere janngooɓe e ɓe potaani duuɓi. Yoga e maɓɓe ummotoo ko to woɗɗi no feewi, won e sahaaji ko Bamako ngam heɓoyde jannginoowo, ko gollal makko to markori e nder leegal galɗungal piindi no Orop e dillere huuɓtindinnde, ɗo hoɗi omo waawi waɗde ɗoon ngamri.

Nokku oo woni ko e nder dingiral jaajngal to o jaɓɓotoo arooɓe njillu e yimɓe galle maɓɓe. Heewɓe heen ngarata ko yi'de Aamadu HamPaate Bah, kadi ngam reende e jokkude enɗam

galle oo, galle oo noon feccii ko pecce ɗiɗi. Ina woodi nokku jaɓɓorde hoɗɓe, oon woni ko e huɓeere adande galle oo, nokke keddiiɗe ɗee ko yimɓe galle oo ngaccanaa ɗe. Hono no suudu wooturu kadi ɗoon ko ɗo ñaametee so hoɗɓe ndañaama, e nder huɓeere mawnde woni (batimaa) ɗoon ko yimɓe tedduɓe accanaa.

Foɗde yimɓe sappo ina tawtoree ndeen jaŋde waɗeteende subaka iwde 9h30 yahde 10h30. Caggal midi, woni caggal naange e hoore waɗeteeno batuuji haaldude ko faati e ngoƴaaji aduna. Keeweendi ina wona njoyo haa njeegom janngoowo toppitiiɓe no haaniri nih, teeŋti noon e Malinaaɓe e ɗanniyaŋkooɓe ɓennooɓe. Seerenɓe Ɓur'aana arooɓe ina ngaddori binndanɗe ngam hoybinde ɗe e haala. Won e sahaaji yiɗɓe Aamadu HamPaate kawritatnoo ko e oon waktu, ɓe njokkondira e jooɗnde.

HamPaate Bah ina joginoo fannu keeriiɗo no o jaɓɓortoo janngooɓe hesɓe. Nde Bernaar Salweŋ golliratnoo Faraysee mbo o janngiratnoo Pulaar, ari ñalawma gooto to makko o naamnii ɗum mbela ina waawi tawtoreede jaŋde makko ndee.

HamPaate Bah holliti mo e wi'de ooɗoo sahaa, "Ndokkat mi ko binndanɗe ɗe mbinndu mi. Winndannde ndee nani. On nji' janngooɓe am. Ko ɓe njeeɗiɗo wolla njeetato. Mi alaa keewal timmungal binndanɗe. Oɗon kaani waɗde ɗum nando (fotokoppi)." Winndannde ndee ina tolnoyoo e teemedde kelle binndaaɗe. Ko ɗum yimre, naatondirnde e Ɓur'aana ina nanndi e haatumeere, kono ko e fannu juurnitaaɗo ina winndaa e Pulaar. Bernaar Salweŋ tawi ndee ɗoo ɗaɓɓaande ina ɗeɓi haawnaade kono o waɗi nde, o winnditii winndannde ndee e nandooji keewɗi haa wonoyi foɗde nandooji teemedde jeeɗiɗi (700).

Caggal mum balɗe seeɗa, o addani HamPaate Bah nanndooji ɗii (woni foto koppi). Oon yetti ɗum kadi wi' maa janngooɓe am mbelto heen, HamPaate Bah wi'ɗum ɗoo ko galle am aɗa waawi arde yantude e janngooɓe am subaka. Salwiŋ faami geɗal halfinaangal wa'i kono kawgel ni, ƴeewndaade e ñaawde wa'i mum. E ɗeen binndanɗe jaŋde, Aamadu HamPaate Bah ina jannga faccira binndanɗe ɗee e puɗɗagol Islaam e daartol

mum. Ɗee ɗoo binndanɗe ko jime ɗe HamPaate Bah e hoore mum ƴeewtinoo. O wonii tigi yimiyaŋke mawɗo, binnduɗo binndanɗe ujunnaaje ujunnaaje e ɗemngal Pulaar. Tee kala fannu wolla deftere wolla yimre maa daartol, yuɓɓude e sañaade binndi e fannu jime ko laawol newnanoowol en haalde e yuɓɓinde ko ɓenni e finaa tawaa Afrik, ko goonga ko jime ɗe o heɓindii e facciro e weeyo tawaango.

Aamadu HamPaate Bah ina jokki jannginde haa nde ñawu nguu liɓi mo no feewi e hitaande 1982. Caggal mum o tampi no feewi, o waawaano haŋkadi rokkirde binndaɗe jaŋde e ɓeen hatojinɓe heen. Waktu joyaɓo caggal juulal kikiiɗeeji ɗii ngaccanaa ko yimɓe woɗɓe e haanɓe toppiteede, kadi kala neɗɗo jiɗnooɗo tawtoreede batuuji maɓɓe ɗii.

HamPaate Bah caggal nde o salmini yimɓe ɓee, o woni e haalde Faraysee omo siimta e ayaawo habrirde geɗe diina ɗe o dañnoo e junngo ceerno Bookaar e pille jokkondire e njiimaandi tuubakiri.

E jikku makko jooɗɗo ina taarii ɗum keewal, eɓe njeeɓa ɗelñal keewngal pinal. Jamma eɓe jooɗodii ñaamde ina wondi e sehelaaɓe heewɓe, seeɗa e janngooɓe wayruɓe ɗum yontude e yimɓe galle oo, ko ɓuri heewde e heen waktuuji o noddata ko worɓe, heen sahaaji rewɓe ɓaleeɓe, joom suudu makko dikko ina tawtortenoo hono ɗeen kiraaɗe. Nder galle Aamadu HamPaate Bah nokke ɗiɗi ina njaggi dingiral teeŋtungal e makko. Ko nokku deftirdu jogiindu ngalu mawɗo, mooftundu kala ko o winndunoo, Seeɗa e ko arata toon yimɓe ko jannguɓe. Oon nokku woni ko baŋŋe e galle he, ɗo nganndudaa heewaani koyɗe, kadi HamPaate Bah ina hirana nokku oo, ina hollira ɗum sahaa kala, ko yimɓe widtiyaŋkooɓe tan mbaawatnoo yottaade deftirdu nduu e janngude defte ɗee, wolla hono no baaɗiraagel mum Bintu Sanaŋkuwa kuutoratnoo binndanɗe e daartol e finaa tawaa Fulɓe ngam winndude deftere e dow Fulɓe Maasina. Baŋŋe godɗo oo ko mawɗo mahaaɗo mahngo newiingo ina waɗaa heen karooje e daage ɗoon ko nokku jaɓɓorde hoɗɓe Arooɓe, ko ɗoon HamPaate Bah winndata binndanɗe mum jannginirɗe ko e fannu Arab sabu yoga e janngooɓe ko Malinaaɓe, hakke ujunnaaje ceerno

mbaawaa janngude ɗemngal Lateen, binndi maggal ina ceerti e binndi goowaaɗi. HamPaate Bah huutortoo ɗi, ɗiin ko to Bamako o heblatnoo ɗi, ko ngam weeɓtinde e ɗemɗe ɗee kala, hono no peeral hoodere mawnde. Ben ritiwel e ngam gollaade mbaylaandi Orop. Heen sahaaji o winnda e Arab hay so wonaa janngoowo Arab luggo. No o tawtortenoo jaŋde e duɗe Farayse, o waɗaani jaŋde duɗal Ɓur'aana no haaniri nih, tawa kadi o waawaa janngude Arab haa regoo, o hijjat tan. Hono noon e hitaande 1960, ndeen omo tawee Abija, o waɗiino eewnaango e almaami Yatara, ceernaajo mawɗo kumpiiɗo Ɓur'aana jeyaaɗo to Maasina nuunɗuɗo ganndo e nder janngu6e Ɓur'aana kono o meeɗaa janngude Farayse.

E oon sahaa, HamPaate Bah ina soklunoo mo ngam janngande ɗum yoga e defte binndaaɗe e Arab ɗe o yiɗnoo firde e Pulaar. Yatara ari to makko to Abija ɓe ngondi foɗde duuɓi ɗiɗi. E hitaande 1980, HamPaate Bah hawri to Abija e miñiraaɗo Faransiskeŋ Jan Sewenoole o yanti e goomu adanngu jokkondiral e Islaam.

O winndi caggal mum seeɗa, binndanɗe Jan sewenoole wondude e rewindo golle hakkunde Sen Faraysuwa mbo Asi e Islaam e gooŋɗinde Alla ko gooto.

Faraysuwa Asi yamiroore mum e Islaam, ko ɗum keɓaangal kesal wonande Aamadu HamPaate Bah e naatde e kaaldigal hakkunde diinaaji.

Wonande pinal hakkille mum, o teeŋtini tawtawtondirde e Ɓur'aana jurmotooɗo neɗɗaagal jaajngal caringal e Mali, nder ko o yi' e ko o salanii haa lutti laatii. Omo hollira goɗɗum ñande kala e reentaade geɗe Wahaabiyaŋkooje ɗe o hulnoo waasde ɗe jogaade njurum hay so hono ɗe ina keewi kawrital mum wonataa.

E hitaande 1980, tolno adanngo nanaango e daartol kuuɓtidinngol Afrik feeñi, suɓtaa wonande Uneskoo e sukaaɓe Afrik.

Ndee tonngoode woni tonngoode faayodinnde e ko Aamadu HamPaate Bah tonngi ko ɗum facciro wuurngo. Nder ɗum ɗoon ina hollira nguurndam ɗaɗol kaaleteengol, doole tagoodi

diinaaji jiiɓotirɗi e geɗe keewɗe ceertuɗe e tawaangal. Wammbaaɓe ronɓe jiiɓru Islaam. Binnduɗo oo gasniri winndannde mum ko e dow daartol cañiingol hono no tawaangal moftungal e ngaandi e nder leyɗeele ɗe ngalaa njanngiin binndi, wootere e ngaandiyaŋkooje Afrik heɓɓitaa ko e dillannde wolla nde jaggitaa e kuuɓal, hono ɗeen nate dillooje, "Leñol Maasina, wonaa miijcaade kono ko siftinde hooreejo leydi dillannde ɓennunde, hono no tawtoranooɓe nde kedditii e heɗtaade."

Ndee hitaande 1980 yi'ee e peeñɗi yi'tindaa saataa ndee winndannde e janngingol Ceerno Bookaar. Winndannde deftere ndee heddii ni wa'noo. Diina ko ganndal cakka ngal les tolnooji kala ko yi'aa e ko woni e mbirniindi. Ngoo facciro waɗiraa ko sabaabu haɓɓaade e tinnaare Aamadu HamPaate Bah e ceerno makko. HamPaate Bah ina hollita en e fannu goɗɗo e nder ɓulngo makko winndannde yuɓɓunde dow werto leydi Mali ko jotindiri taro e werto Atalaas Mali. Yaltidi e winndannde Soon Afrik omo yuɓɓina taro e leyɗe gadiiɗe. No wi'raa nii gannde gadiiɗe e werto leydi ko noon e fannu maɓɓe.

Ko ɗuum woni werto wooto udditiingo wolla werto noddirteengo murlo, nokke e tagooje guurɗe ina keɓondiratnoo e aduna cuuɗiiɗo e semmbe kolliroowo hol to ɗum hawritta, ko ɗum werto yi'otoongo e suuɗiingo e heen gootel kala. E hitaande 1981 wonnoo jokkondiral tawtawtindirngal HamPaate Bah e jokkondire to Abija e Birino Caam to suudu saaktirdu kabaruuji Kodduwaar to Dakaar jaaynde naange adunayaŋkoore nde Filip Dekereyeen, nder jokkondiral maɓɓe e HamPaate Bah ina haala fof ko faati e nguurndam makko e ko ɓenni e makko e Afrik e ko o nani, gooŋɗinɓe juulɗuɓe, gooŋɗuɓe e Afrik, njuɓɓudi leƴƴi ŋellitiiɗi ɗiin ɗi o haɓɓaninoo. To fannu lelngo tawdeede e pulareeje ina ndeggondiri e binndi e haala, ina ndokka nguurndam e ñamri, o yaltini fannu goɗɗo ngam artude kadi e fannu mbo o wonnoo oo.

Daartol aadee e daartol jillondirngol e miijooji e baɗaate finaa tawaa ɗee. Ngonka jokkondiri pine galɗuɗe e mbaadi kolloori neɗɗaŋke. Kono HamPaate heen sahaaji ina acca jokkondire

mum, ngam yahde tawtoroyeede to Ñaamee e dente denndinɗe njuɓɓudi S C O A dow daart finaa tawaa.

Hitaande 1981 woni tigi seedtinnde dokkegol njeenaari kaanndi fa'de e 21 Suwen iwde e lelngo Meniil to Hooston mbo Teksaas. Ngam yi'tu mo wuuri ɗimmo ndeen fedde. Joom Meniil suɓii rokkude njeenaari mum ko yimɓe haɓtantooɓe faamaamuya moƴƴo hakkunde worɓe e jinngande foɗde worɓe.

HamPaate Bah ɓamaa. Njeenaari mum kaanndi ko faati e kaaldigal leƴƴi e nder diinaaji, ko ganndal kuuɓtindinngal e ndimaagu. E hitaande 1982 HamPaate Bah nde ɓennatnoo to Pari, o heɓi toon ñawu, nde o selli o arti Abija omo tampi no feewi. Iwde e oon ñalngu o iwaani haŋkadi Kodduwaar. Ko noon ne kay o ɗannaaki hay gootol, heddii noon ko omo tiiɗnii, omo hurlaa keewal yimɓe. Nde o tini o sellii, o heblii wondude e Piyeer Dumayet jokkondiral juutngal e ampiir Fulɓe Maasina ko saaktaa e dow TF1 woni ayaawo habrirde Pari go'aɓere. Nder fannu lefol Piyeer Dumayet fuɗɗii inniraa gorko e gorko ko Anik ɓiy san ngal Aamadu HamPaate Bah anndunoo gila e

cukaagu to Bamako, nde o walliti Piyeer e yuɓɓinde lefol nate dillooje e dow daartol Fulɓe Maasina e golle wolla e wiɗto waɗaango e dow Aamadu HamPaate Bah e Jak Daket e kitaale 1953 haa 1955. Piyeer Dumayet caggal nde heɓi ballal jokkondirde e oon hooreejo golle TF1 ngam yuɓɓinde mago nate dillooje yahdi e gollidiiɓe mum kam e Annik Gal to Afrik. Kono ɓe ngadii waɗde ko ɓeto e renndinde nate yimɓe ɓe Aamadu HamPaate Bah adinoo naamnondirde nde winndata deftere makko e dow daartol, saanga jokkondiral yimɓe heewɓe. Nate ɗee e jiiɓondirde ko facciro majje waɗaa ko e Mali.

E hitaande 1984 yeewtere ndee ɓami ko waktu gooto e feccere e dow TF1. Nate dillooje ɗee nginniraa ko laamu Maasina. Jaltugol mum hawri ko e jaltugol binndanɗe Afrik kese ɗe nganndu ɗaa kañje ne ko ndeen innde wootere ndokkaa. Nde Anik Gal wonnoo to Abija ngam yaltinde laamu Maasina, o yi'ii toon binndanɗe Aamadu HamPaate Bah mooftaaɗe ko ɓuri heen heewde ko nokku kantiin ɗe mooftaaki no feewi, kadi ɗe ngalaa lelngo feewngo.

HamPaate Bah waɗti ɗum e juuɗe janngooɓe, o wi' yoo ɓe ngar ɓe nji'a, kadi gooto ƴeewa dañde heen ko yiɗi. Haawaa yi'de ɗo hay gooto yi'aani heen ko yiɗi, hono UNESKOO wolla duɗal keeroringal cellal ngal Faraysee waɗi huunde seeɗa ngam suurde ɗe e lelngo ngaandiiwo. O felliti ñaagaade ballal ngalu, ngam yuɓɓinde e rewde binndol, O jokkondiri e hooreejo toppitiiɗo pinal kam e hooreejo koolaaɗo kuuɓal Farayse gonɗo to Abija. Kamɓe ɗiɗo fof ɓe njahdi to Aamadu HamPaate Bah ngam ƴeewoyde deftirdu makko nduu e ƴeewde golle kaanɗe waɗeede toon ɗee.

Koolaaɗo kuuɓal oo jaɓani mo ballal kopporeeje e hitaande e nando wallitde gollal ngal. Joom'en deftirɗi keewɗi ɓami pellital waɗde golle binndol feccere e binndanɗe ko faati e Fulɓe.

Sabaabu Eleen Heknaam e wondude e heewɓe joom deftirɗi.

Defte keewɗe dentinɗe piindi e foɗde capanɗe joyi hitaande ɗeen ndanndaa kisnaa e bonande. Noon eɗe keɓoo, eɗe mbaawi huutoreede, wonande ɓeen ndaartooɓe e tawtawtinirde gannde e nokke mawɗe Fulɓe Afrik mbo fuɗnaange e

binndanɗe HamPaate Bah ɗe ngasiroyi ko e geɗe ɗiɗi e jokkondire ɗiɗi dentinɗe.

E hitaande1984, o tawtoraa batu yuɓɓinaangu to Abija toɗɗiingu, jawdi e ɗatngal. E hitaande 1985, dente dentinɗe juɓɓinaaɗe to Pari e noddaango fedde jaŋde e binndi Afrik e jokkondiral e Eleen Heknaam gonnooɗo jottinoowo haala makko, o addani mo haala ɓamtaaka e lewru Duujal e hitaande 1986 to Abija Jaggitanooka e jokkondiral makko e Eleen.

Binndanɗe njiitondiri ɗoon, ɗe fof ɗe kaalata ko geɗe Afrik, Njeddo Dewal, yumma mum deeyre, holliri e hitaande 1985 leepte dow Fulɓe, rokki facciro e dow yi'annde adunayaŋkeere ko faati e (muso koroni) dewel nayewel, womre punndi, tinndi e cifti Mali yalti e hitaande 1987. Ɗeen ɗoon binndanɗe ɗiɗi e ko faati e nguurndam makko, "Amkullel, Cukalel Pullo". Ko ɗum binndanɗe cañiiɗe jaltuɗe lebbi jeegom, caggal maayde makko, HamPaate Bah ina rokki en alluwal timmungal e ɓulngo wolla mbi'en wiɗto makko, ko faati e binndi makko, yaltinoyi fannuuji ɗiɗi neɗɗaŋke.

Ɓeen ɓe nganndaani njeñcudi. Ceerno Bookaar e Seeku Aamadu

Jaambareeɓe kaalii hono Hammadi, Bagumaawel, Bah wannde, Ndiyam jeeri, Siley Saajo.

Yimɓe rennduɓe yonta, siforteeɓe wonde annduɓe. Kadi ina woodi ɗanniyaŋkooɓe gasnirɓe e maayde. Ina tawee e nder ɗuum Bojel Tokosel, Wanngiriin, Demburu, Hamtuɗo, Dewel Nayewel, nde wonnoo ñemmbude sifaa ina jacca, o facciri facciro newiingo e hakkilantaagal neɗɗo heblooji maɓɓe timmaani eno yiɗiraa e ƴeewtagol ina ŋakki e haala kam e fannu salaade lelngo laawol wolla golle. No sifaaji ɗii mba'i seertude jeddugol ngol wonaa gootol e galleeji, fof ina luurdi. Ɗuum addi jiiɓru e ŋekkere ñemmbo.

Wonaa noon warngo e salaade haɗata hutoraade ko wonata e gannde e haala e nder ko huutoraa. Yiɗde HamPaate Bah facciraa e tinnaare makko mawnde e finaa tawaa woni ganni ñeemtinaa. Ko ɗum faggudu ganndal laaɓtungal keelɗungal ɗum haani ko huutoreede kala ko ina waɗee. Kono noon so

haala feewaani ina waawi addude bonande. Anndude ko waawde waɗde, waawde haalde e anndude ko haali. Haa kaaɗdi nguurndam makko e hollitde ngalu e luggude pinal Afriknaaɓe.

E hitaande 1986, ñawu fiyi mo o tampi no feewi, ɗuum woni sabaabu keso baɗɗo mo baŋŋe neɗɗo. O iwaani ɗoon haŋkadi e nokku makko hono Markori. Nde wonnoo omo jokkondiri e tampere, galle makko wonti naat yaltu yimɓe arooɓe humpitaade mo. HamPaate Bah sakket nguurndam addani mo ko nguurndam leelɗam. To makko too omo huurlaa dental yimɓe galle makko, ɓeen waɗoo ɓe huunde fof ngam weltinde mo e ɓuuɓnude ñallal makko, to woɗɗi ina arda mo toon sahaa kala kabaruuji won heen goɗɗi ina keewi ko weli. Ñalawma gooto, batu dental goomu facciro daartol kuuɓtindinngol Afrik e Fulɓe ɓe neldi mo telegaraam woni ɓataake hono nii, "Teddudo, e waktu nde ngal dental renti ngam faccirde daartol kuuɓtindinngol afrik e dow Fulɓe afrik e Fulɓe, minen miɗen ciftora wondude e suno e haaɓre ngam anndude hare kaɓaɗaa e kala sahaa ngam ɓamtaare ɗemngal e pine afriknaaɓe ɗo a

dartaaki. Miɗen ɓami pellital jokkude e darnde maa teeŋti noon e gollal ngal mbaɗɗaa e hitaande 1985 to Akara, hono noon wondude e ceerno Seek Ubaldi. E dow yiɗde timminde aadi, wondude e foɗde nelal ngal Uneskoo halfini amen ngal, dental amen ngal renndini ko goomu yimɓe jannguɓe Pulaar. Miɗen kaani weltaade no feewi haa mbaawon jaɓande hooreejo dokkaaɗo golle ɗee. Miɗen ñaagano maa cellal, kadi miɗen ñaago maa nde ngooŋɗintaa haa no feewi mbelammaaji amen jokkondirɗi."

HamPaate Bah tini mbelamma e njurum e ngal ɗoo neldal, o waɗti ngal e junngo ɓiɗɗo mum afo hono Seek Aamadu yoo wi'ɓe, yoo ɓe yoo ɓe nganndu kam ɓe fof ndenndi sago e ɓerɗe wootere, ko ɗum gootal e njenaaje ɓurɗe yooɗde ɗe o heɓi e sakket nguurndam makko. Hono noon, sabaabu makko, rewde e makko jokkat wuurde nder ngaandiiji worɓe.

Aamadu Hampaate Bah, saŋkii ñande 15 Mee e hitaande 1991 to Abija, to woɗɗi Bañnjangara nokku ɗo o jeyaa. Hono noon nder leyɗe goro ɓeen ɗanniyaŋkooɓe mawɓe, ɓiɗɓe afɓe leydi lamɗam» O fooftii ngam daañaa.

Tesko

Fedde wiɗtiyaŋkooɓe cellal nder Afrik ɓaleejo.

Ndesee gannde e sirluuji Afrik, hono noon wonnoo hare nde o haɓantonoo ɓanndu e neɗɗaagal, Aamadu HamPaate Bah nder njuuteendi nguurndam makko, ngonka e fannu wonnoo ko yiɗde tawtinde gannde lugge teeŋtuɗe e nder pine Afriknaaɓe e fannu kuuɓtidinɗo e nder Sudaan woni hannde Mali. Aamadu HamPaate Bah yi' aduna ko e hitaande 1901 ɗo wi'etee Bañnjangara, to leydi Dogoŋ (Mali hannde) e nder galle Fulɓe annduɓe.

O waayɗaama ko yaawi to baŋŋe Baaba makko, o rewi haŋkadi e yumma makko e oon ɓamtunooɗo yumma makko, woni baaba cawndiiɗo jeyaaɗo ɗo wi'etee Buguni to leydi Bammbara. To o fuɗɗii jaŋde makko ɓur'aana e les njiimaandi ceerno Kunta. O artoyi ko e hitaande 1908 e nder wuro ɗo o jeyaa woni Bañnjangara, o jokki ɗoon jaŋde makko Ɓur'aana e junngo ceerno Bookaar Saalif Taal, hare jihaaɗi hakkunde Tijjaaniyaŋkooɓe e sakket oon wonoyi ceerno makko guditiiɗo,

kono wonde Aamadu HamPaate suka e ɓiɗɗo dimo, ko noon o woniri, omo haani yahde to duɗal dahaaɓe, ko wonaa nando duɗal Faraysenaaɓe ɓe ɓamiino jikku e oon sahaa forsude yimɓe fof e neldude sukaaɓe maɓɓe e nder janngirɗe maɓɓe ngam heblude yontaaji garooji e feewnitanaade laamu tuubakiri janngo.

Ko e hitaande 1912 waɗde Aamadu HamPaate Bah waɗi jaŋde makko to Bañnjangara e Jennee, o heɓoyi seedanfaagu makko ko e hitaande 1915. O timminoyi jaŋde makko ko Bamako, o heɓoyi toon seedanfaagu goɗɗo wondude e dippolmaa wonande duɗal dowrowal dokkungal ɗum jokkondirde e duɗal toowngal ngal Wiliyam Ponti mbo Goree (1921). Ndeen noon Aamadu HamPaate Bah salii yahde Goree. Ɗuum wonani mo sabaabu naweede Wagadugu, to Burkina Fasoo.

O gollidii e laamu tuubakiri to Burkina eto Mali foɗde duuɓi noogaas dewɗi, haa e hitaande 1942. E hitaande 1933 o waɗi feere heɓde guurte lebbi 8 ngam woɗɗitaade ceerno makko. Ceerno Bookaar, ganndo Bañnjajgara.

Ngal ɗoon ganndal walli mo e yuɓɓinde haala e janngingol ceerno makko. O waɗti duuɓi joyi caggal binndi e oon joom humpito bi'eteeɗo Tewodoro Monod oon jajjinɗo cehilaagal timmungal woni hakkunde ɓeen worɓe ɗiɗo. Monodo addi mo e sara makko to Dakaar.

E hitaande 1942 e wonde mo wiɗtiyaŋke geɗe Faraysee e Afrik ɓaleejo (IFAN). O golli toon haa e kitaale capanɗe jeegom, ɓamtude wiɗto makko e dow ganni Fulɓe e nder Afrik. Binndol ko fannu ganndal. Binndol ko nando ganndal, kono ɗi ngonaa ganndal kañji e ko'e majji. Ganndal ko fooyre wonande worɓe. Ronde ɗum ko wonnoo e tawaangal ganni. Haala ngora, baɗal e waɗde, ko ɗum ngoraagu e nder winndere laaɓtunde.

E hitaande 1960 Aamadu HamPaate Bah hollirii wonande mo pinal leydi mum, keɓndi ndimaagu mayri e kesam hesaagu, ndiin woni Mali. E nder ndeen hitaande, o fuɗɗi jaŋde aadee to Bamako, ɗo o wonnoo hooreejo janngirdu. O wontoyi kadi koolaaɗo Mali joɗɗinaaɗo to Kodduwaar e kitaale 1962 e 1966 o woni tergal e fedde UNESKOO fa'de 1962 e 1970. Humpito

nguurndam Aamadu HamPaate Bah ina alɗi e goonga o enndii ko heewi iwde e jime, defte, cifti e daari.

Gila e hitaande 1955 o yaltini wiɗto waɗngo daartol, njiimaandi Fulɓe Maasina. Duuɓi ɗiɗi caggal mum, o yaltini wiɗto nguurndam ceerno makko, nguurndam e janngingol ceerno Bookaar, ganndo Bañnjangara, kadi e hitaande 1972 o yaltini eɓɓo heso o yaltini tinndi keewɗi, hono Kaydara 1969 Peeñal hoodere mawnde 1974 Njeedo Dewal 1985, womre punndi 1987 e sakket Bojel Tokosel 1993.

Aamadu HamPaate Bah yaltinii defte goɗɗe ko wayno Wanngiriin, 1973, rokkunde mo njeenaari mawndi, wonde mo winndiyaŋke Afrik ɓaleejo e hitaande 1974 wiɗto woɗngo wonande Islaam Iisaa yi' juulɗo e hitaande 1976.

Aamadu HamPaate Bah saŋkii ko ñande 15 Mee e hitaande 1991 to Abija. Ko heewi e binndanɗe makko njaltinaama haa heewi e fannuuji ɗiɗi – Amkullel, ɓiɗngel Pullo, Eey Kumaandaŋ Am.

Heewɓe ina teskoo e haala makko ko o heewi wi'de, kala nde nayeejo maayi, wa'i kono deftirdu sumndu. Kono paamen Aamadu HamPaate Ɓah moomtotaako e hakkillaaji o wa'i kono ɓeen jaambareeɓe annduɓe adinooɓe e nder ganni Afriknaaɓe.

Neɗɗo galɗuɗo, beeɓtinoowo, Aamadu HamPaate Ɓah, waɗii ko faayondini e fina tawaa tergal mawngal e nder leñol makko. Jokkondire mum gandane e binndol, o resanii waɗde ndimaagu e leñol makko Pulol.

Personne, ressource, facilitateur, Amadou Hampate Bah a joue un grand role dans la formation des membres de sa communaute. Ce premier contact avec l'ecriture, il a consacra rendre hommage a la famille Peul.